

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 980

מסכת עבודה זרה מ"ח - נ"ד ♦ טהרות א', ו' - א', ח'

בס"ד, י"ז אדר תשע"ח

השבוע בגליון

- ♦ ההבדל בין ברכת "אשר יצר" לברכת "רפאנו"
- ♦ שתי הנהגות רפואה בעולם
- ♦ ברכת "אשר יצר" - לבריאים, ברכת "רפאנו" - לחולים
- ♦ האם מותר ליהודי לשחוט עבור מוסלמי קרוב ביום חג?
- ♦ השכרת נכס לעוברי עבירה

- ♦ ביטול חמץ בתוך ערימת מצות!
- ♦ יש צורך בביטול גוף החמץ או די בביטול דין החמץ?

- ♦ מדוע מברכים על הדלקת נרות שבת
- ♦ במצוות הדלקת נרות שני חלקים
- ♦ בין גבינה "כשרה" לגבינת "מהדרין"
- ♦ גיבון גבינות בתרבות "חלב עכו"ם"
- ♦ מצבה בבית הדין

דבר העורך

מרדכ'ה

מעשיות וסיפורים לרוב על אבותינו, זקנינו וזקנותינו, נמסרו מדור לדור, תוך כדי הבעת תדהמה על תנאי חייהם הקשים, ומאיך גיסא גילוי הערצה והשתאות לנוכח עמידתם הנחרצת על אורח חייהם היהודיים. ככל שירבו מעשים מעין אלו, לא ינוס ליחס לעולם. הקב"ה אוסף בבית גנזיו דמעוניהם של ישראל, וחזקה על המאורעות שהובילו לאותן דמעות, שישתמרו גם הם בזכרוננו של העם היהודי.

את המעשה המרטיט הבא חותנו הרה"ג ר' חיים ברוך נבנצאל שליט"א, מגיד מישרים.

קשה ומרה היתה גזירת הקנטוניסטים. יש מן ההיסטוריונים הקובעים כי היא היתה הקשה שבגזירות שניתכו על יהדות מזרח אירופה לפני כמאתיים שנה. ניקולאי הראשון, ימ"ש, נטל תקנה צבאית נושנה מימי פטר הגדול, שכללה הרחיבה כדי "למעט את היהודים ברוסיה ככל האפשר", כלשונו. אחד ההיסטוריונים הבטא, כי כל סעיף בתקנה זו נכתב ב"מגלב".

הילדים היהודיים, בשונה מבני אנשי הצבא שנשלחו גם הם לקנטונים, והוגלו לחבלי ארץ מרוחקים במרחבי רוסיה, ובאזרות מחושבת ניחתה עליהם בדידות איננה, שהיתה עתידה להתלוות אליהם לכל ימי חייהם. הניתוק היה סופי, כמעט תמיד. בדרך כלל, לא נותר בזכרונם מאומה מעברם הקצר, ובמקרה מסויים, שתועד, נעקר ילד בן חמש מבית הוריו. אפילו לא היה לו מה לזכור.

הילדים הרבים היו נתונים לשמה ולמשיה. גורלם הופקד בידי אכירים גסי-רוח למטרת 'חינוך', ובגיל שמונה עשרה הם החלו עשרים וחמש שנות שרות ארוכות, מייסרות ומפרכות בצבאו של ניקולאי הראשון. ילדים רבים מאלו, השתחררו מן הצבא בסביבות גיל ארבעים ומעלה, מנותקים מכל זיק יהודי, מתנהגים כגויים גמורים.

אבות ואמהות רבים הלכו לעולמם כשבלבם צורבת כמכות אש הדאגה העמוקה לגורלו הרוחני של בנם הקנטוניסט שנלקח מאיתם לפני שנים רבות כל כך.

דף מז/א כסוה הרוח חייב לכסות

מדוע מברכים על הדלקת נרות שבת

יש מן הראשונים (עיין תוס' שבת כה/ב ד"ה "חובה", ו"טור" או"ח סי' רס"ג) הסוברים, כי אין לברך על הדלקת הנרות בערב שבת, מאחר שלדעתם, אדם שבביתו דולקים נרות בערב שבת, אינו מצווה לכבותם ולהדליקם שנית לכבוד השבת. מוכח, איפוא, כי אין כל מצווה בהדלקה עצמה של הנרות, אלא בעצם היותם דלוקים לביל שבת קודש, ולפיכך, אין לברך על הדלקתם.

המעייין בספרי ראשונים אחרים, מוצא עצמו תמה נוכח העובדה, כי מחד גיסא, הם מסכימים, כי **עיקר המצווה** של נרות שבת קודש אינה בעצם פעולת ההדלקה, אך מאידך גיסא הם חולקים וסוברים, כי אדם שבביתו דולקים נרות בערב שבת, מצווה **לכבותם ולהדליקם שנית**. בסתירה זו ובפתרונה המעניין, נתמקד בשורות הבאות.

סתירה זו בולטת במיוחד בדברי רבינו תם (שם). בהתייחסו לשיטתם של הסוברים, כי אין לברך על הדלקת הנרות בערב שבת, מאחר שאין המצווה מתקיימת אלא בתוצאתה, הוא מוכיח להיפך מסוגייתנו, בה מבואר, כי אף על פי שמצווה לכסות דם של חיה או של עוף שנשחטו, אם התכסה דם זה על ידי הרוח, אין צריך להסיר את הכיסוי ולכסות את הדם שנית, מאחר שעיקר המצווה הוא תוצאתה, היינו, היותו של הדם מכוסה. מצווה זו, זהה היא למצוות הדלקת הנר בערב שבת, אשר עיקרה בתוצאתה, בהפצת אור הנר, ובכל זאת, המכסה את הדם מברך על מצווה זו אף על פי שעיקר המצווה אינו הכיסוי בפועל אלא היותו של הדם בלתי מגולה, וכן, יש לברך על הדלקת נר שבת, למרות שעיקר המצווה אינה ההדלקה עצמה אלא הפצת האור בשבת.

אולם, מיד לאחר מכן מוסיף רבינו תם וקובע, כי אדם שבביתו דולקים נרות לפני כניסת השבת, מצווה לכבותם ולהדליקם שנית. נשאלת השאלה, במה שונה מצוות הדלקת הנרות מדם שהתכסה על ידי הרוח שאין מצווה לגלותו ולכסותו שנית?

במצוות הדלקת נרות שני חלקים: הגר"ז מבריסק זצ"ל מאיר את עיני הלומדים גם בנושא זה, כשהוא מבאר, כי במצוות הדלקת הנרות בערב שבת יש שני חלקים. א. מצוות עונג שבת, המחייבת את היהודי להאיר את ביתו בשבת ב. מצוות כבוד השבת, המחייבת את היהודי להתקין נרות מבעוד יום כדי לקבל את פני שבת המלכה ולכבדה לקראת בואה (עיין רמב"ם הל' שבת פרק ל' הל' ב). מעתה, יהודי שבביתו דולקים נרות מבעוד יום, חייב לכבותם ולהדליקם שנית, משום שלולא כן, לא יקיים את מצוות "כבוד השבת" (חידושי הגר"ח על הש"ס סי' י"א בשם הגר"ז). ועיי"ש שביאר באופן נפלא לפי"ז את דברי הרמב"ם.

צעילוי נשמת

מרת **לאה גרינפלד** ע"ה
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע י"ז באדר ב' תשמ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל
נלב"ע י"ט באדר תשס"ד
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידו
הר"ר אריה ודורה יעקבסון ה"ו

צעילוי נשמת

הרב **ישכר זליג** ז"ל
בן הרב אהרן פרנקל תאומים ז"ל
נלב"ע כ"א אדר תשע"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו הר"ר חיים ה"ו - ירושלים

לעילוי נשמת

הר"ר **מרדכי שלום לויטס** ז"ל ב"ר מאיר ז"ל
נלב"ע י"ח באדר א' תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

דף מח/ב זה זה וזה גורם

בין גבינה "כשרה" לגבינת "מהדרין"

במאמרנו בדף לה/א - תהליך ייצור הגבינה והשלכותיו על גבינות של גויים - על תהליך ייצור הגבינות וההשלכות ההלכתיות הנובעות מכך, עסקנו בשנים מדרכי הייצור של גבינות רכות - "גיבון אנזימטי" ו"גיבון חומצתי". נזכיר, כי גיבון זה נעשה על ידי העמדת החלב לזמן מה ללא קירור, או על ידי הוספת חומרים מחמצים, כך שהרכבו של החלב ומבנהו משתנים, וחלקיקי החלבון שבו שוקעים ונאחזים זה בזה. במאמר הקודם דנו, אם גזירת חז"ל אודות "גבינה של גויים", גם חלה לגבי גבינות רכות, ובמאמר זה נעסוק בשאלת כשרותן של גבינות רכות, אשר החמצתן מתבצעת על ידי הוספת חלב עכו"ם.

גיבון גבינות בתרבות "חלב עכו"ם": כאמור, חימוץ החלב יכול להתבצע מעצמו ללא כל התערבות חיצונית, על ידי חיידקי חומצת החלב, הצורכים את הסוכר ואת החלבון שבחלב, ויוצרים חומצה המקרישה את החלב. אולם, נהוג לזרז תהליך זה על ידי הוספת תרבויות חיידקים. כיום, תרבויות אלו מיוצרות במפעלים משוכללים, המשביחים את החיידקים כדי להפיק מוצר משובח. מאחר שתרבויות אלו מיוצרות אף הן מחלב, התעוררה השאלה, אם מותר להשתמש בהן לצורך גיבון גבינות ישראל, או שמא, מאחר שהן "חלב עכו"ם", יהפוך החלב המוחמץ על ידן ל"חלב עכו"ם".

זה וזה גורם: סוגייתנו עוסקת בנושא הלכתי יסודי המכונה בשם "זה וזה גורם". כלומר, כאשר מאכל אסור התערב במאכל מותר, אזי, אם המאכל האסור בטל בשישים במאכל המותר, רשאי האדם לאכול מתערובת זו. אולם, אם המאכל האסור "מעמיד" את המאכל המותר, כגון, עיסה שהחמיצה מחמת שאור של איסור, אזי, אף שכמות השאור בטלה בשישים, אסורה התערובת באכילה. למרות זאת, אם "זה וזה גורם", כלומר, אם עיסה החמיצה מחמת שאור של איסור ושל היתר כאחד, אין לפסול את המאכל מחמת השאור האסור, שהרי העיסה גם החמיצה עקב השאור המותר. להלכה (רמ"א יו"ד סי' פ"ז סעי' י"א) נפסק, כי "זה וזה גורם - מותר".

לכאורה, גם בתהליך ייצור הגבינה "זה וזה גורם". כלומר, הן החלב והן התרבות שהושבחה על ידי גויים ושהוכנסה אליו מחמצים את החלב, ואם כן, אין לאסור את הגבינה באכילה.

אלא, שלדעת הפוסקים (ש"ך וט"ז יו"ד סוף סי' פ"ז), "זה וזה גורם מותר", נפסק רק כאשר אין בכוחו של הגורם האסור לבדו להעמיד את הדבר על תילו, ובנידונינו - להחמיץ את הגבינה. ומאחר שתרבות החיידקים המתוספת לחלב כדי לגבנו, יכולה גם יכולה להחמיצו לבדה, אין מקום להתיר את הגבינה בגלל "זה וזה גורם" [מלבד שאין לישראל לעשות כן לכתחילה, שהרי "אין מבטלים איסור לכתחילה", עיין "שולחן ערוך" יו"ד סי' צ"ט סעי' ה', ועיי"ש במקום שביטלו מתי נאסר המאכל, ולא הועיל הביטול].

אמנם, בתקופות שונות נהגו לסמוך על היתרים מסויימים הנוגעים להלכות נוספות, אך בשנים האחרונות מקפידות ועדות הכשרות "למהדרין" להשתמש בתרבות חיידקים שיוצרה מחלב ישראל בלבד (ראה "נתיב החלב" עמ' 63,57).

דף נב/א דיין שאינו הגון

מצבה לבית הדין

בסוגייתנו נאמר, כי המעמיד דיין שאינו הגון, הרי זה כאילו נטע אשרה של עבודה זרה, ואילו המעמיד דיין שאינו הגון במקום שמצויים בו תלמידי חכמים, הרי זה כנוטע אשרה ליד המזבח. על הקשר בין דיין שאינו הגון לבין עבודה זרה תוהה הריטב"א, המבאר, כי מאחר שבשבת הדיינים למשפט שורה השכינה ביניהם, שנאמר (תהילים פב/א) "אלקים ניצב בעדת א-ל", הרי שהכנסת דיין שאינו הגון לבית הדין, מסלקת את השכינה, ובכך הוא דומה לעבודה זרה. ואילו המעמידו במקום שמצויים בו תלמידי חכמים חוטא בכפליים, משום שתלמיד חכם מעלת המזבח, והצבת אדם שאינו הגון בחברת תלמידי חכמים, כמוה כהעמדת עבודה זרה ליד המזבח שנועד לכפר על חטאים.

כאשר נעיין בספרו של הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ג הל' ח') נמצא, כי הוא משווה את המעמיד דיין שאינו הגון לעובר על איסור התורה (דברים טז/כב) "ולא תקים לך מצבה", ורק את המעמיד דיין שאינו הגון במקום שמצויים בו תלמידי חכמים הוא מדמה למעמיד אשרה אצל המזבח. המהרי"ק (ש"ת סי' קי"ז) מבאר, כי לדעת הרמב"ם, שני איסורי התורה, הן הקמת מצבה והן הקמת אשרה, רומזים על העמדת דיין שאינו הגון. עיתים, מבקשים להעמיד דיין שאינו יודע בין ימינו ולשמאלו, ועל כך אומר הפסוק "ולא תקים לך מצבה", היינו, דיין זה יישב בבית הדין כאבן, כמצבה, אל תציבוהו שם! עיתים, מבקשים להעמיד דיין ידען ומפולפל, אף שאין הוא ירא שמים, משום שנזקקים לחכמתו. על כך אומר הפסוק (דברים טז/כא) "ולא תטע לך אשרה", היינו, אל תעמיד דיין שאינו ירא שמים, אף שאתה נזקק לו שיצמיח פירות וסברות, משום שעל ידי שוחד ניתן יהיה להטות את "פירותיו".

דף נב/ב ניתבריהו

ביטול חמץ בתוך ערימת מצות!

לפני עשרות שנים התפרסם בעולם התורה הספר "מכתבי תורה", המכיל תכתובת עניפה המתפרסת לאורך ארבע שנים תמימות בין הגאון הנודע הרוגאצ'ובי, בעל ה"צפנת פענח", לבין גאון וורשאי בשם רבי מרדכי קלינא. מאתים ותשעים המכתבים הכלולים בספר זה, נושאים ונותנים בכל ענפי התורה, בין היתר על ידי מעבר "מעניין לעניין באותו עניין".

לא היה להם כל סיכוי להפגש בשנית עם צאצאיהם. ברוסיה זוג יהודים מבוגרים שבנם חיידל נקרע מחקים אל הקנטונים. הם לא מצאו מרגוע כל ימי חייהם. נשמתם היתה תלויה בגופם, ואילו לא פתיל האמונה שחיברה לגופם, מן הסתם לא היו מאריכים ימים, לכל הפחות עד לאותו יום נורא ואיום שבו אירע המעשה. האב הנדאא פסק מתלמודו, בכל עת ובכל שעה, היה יושב ליד גמרתו הגדולה, והוגה בה כבאותם ימים מאושרים שבהם עמדה עריסת בנו מחמדו בתוך הבית, לולי תורתך שעשועי, אז אבדתי בעיני. שעות ארוכות היה מתרפק על הגמרא. עיתים היו עיניו מתקשרות בדמעות, ובעודו מוחט את חוטמו ומחניק את יבבותיו לבל תשמע רעייתו את גניחותיו ותצטרף אליו מחדרה, היה נושא תפילה לבוראו שיחוס וירחם על נשמתו האומללה של בנו מחמדו. איש אינו יודע מדוע, ביום מן הימים, נעצר האב הזקן על ידי קלגסיו של ניקולאי, בגין עבירה זניחה כלשהי. לבה של רעייתו נדם עם צאתו מן הבית. הוא עוד הספיק לראות אותה קורסת על מפתן הדלת, ומובלת בחדרה על ידי שניסנים טובים.

החיים נגמרו.
הוא הובל לבית הסוהר וגמרתו בחיקו.
מידי פעם היו מוציאים אותו מן הצניק המחניק ומעמידים אותו בפני חבר 'שופטים' שדנו עמוקות במעשיו ובגזר דינו. הוא לא הקשיב להם. הסוף היה ברור. דבר אחד הטרידו עד לבל לי ד.י. קושיה עצומה ניקרה במוחו זה מספר ימים. דברי הגמרא לא התפרשו לו כיאיות. הוא זכר היטב כי הרשב"א עוסק בכך, אך לא עלה על דעתו לבקש מסוהריו שיואלו בטובם להביא לו רשב"א. בלית ברירה, הוא המשיך בלימודו, ובתפילותיו היה מבקש מריבון העולמים שתי בקשות. שבנו מחמדו ישוב לכור מחצבתו כיהודי, ו... רשב"א. להבין את הגמרא.

מן החיים הקטן שבציניקו היה מביט מידי פעם על העצים העירוניים שלפני חוורף הרוסי. עוברים ושבים מעטים חלפו ברחוב והשקט הכבי שטיב עמו. שעות ארוכות היה עומד, גמרתו מונחת על אדן החלון, מבטו נעוץ בחלל שבין הסורגים החלודים ומוחו בשמים. עוד סוגיה. עוד תוספות.
דפיקה על דלת תאו הטרידה אותו מרהוריו. רק רגע בדיוק סיים לחבר את חוטי מחשבתו ולארוג אותם למטווה מרהיב ביופיו. הסוגיה מסתדרת נפלא. אין דבר יותר משמח מזה. רק רשב"א חסר לו, והבן יקיר. הבן יקיר, מה יהא עליו?
אנחה כבושה התפרצה מליבו.
הוא נשא את עיניו לעבר הסוהר שניצב בפתח. עיניו היו מושפלות. מחוסן ומאומן ככל שיהא, מעולם לא הצליח להישיר מבט לעבר האסירים בעת שהודיע להם כי עליהם להתחיל לספור את השעות עד להוצאה להורג. חמש שעות. לאחר שהאסיר היה מעכל את הנאמר, היה מתפקידו לוודא, אם יש לנידון למוות בקשה אחרונה. בתקופת שירותו במקום נאלח זה, הוא אגר בזכרונו למות גברתי, לשסף תרנגול כדי להרגיע את עצביו. אחר ביקש נעליים חדשות, למות כמו בן אדם, כך אמר. הוא היה בטוח כי יותר לא יצליחו להפתיע אותו.
- **מה** בקשתך האחרונה, יהודי, פנה הסוהר אל שבר הכלי שניצב לפניו.
- **רשב"א**, אנה, בקש מאחד מעושי דברך שילך לבית כנסת של יהודים ויבקש מהם ספר בשם "רשב"א". זוהי בקשתי האחרונה.

נעבור זמן קצר, היה הרשב"א בחדרו, ובתוכו מכתב מיהודי אלמוני שהכיל וידוי ודברי חיזוק ואמונה. הוא נטל את הרשב"א בזריזות, פתחו במקום המיועד, והחל לקרוא בשקיקה. הוא לא לגם מן המים הזכים שהוצבו בחדרו, עיניו לא פזלו אל פרוסת הלחם הטריה והעבה שהוכנסה לחדרו כמחווה, ואל אפו לא הגיעו ריחות תפוחי האדמה המהבילים שהתקררו. רשב"א. זה הכל. להבין את הגמרא.
לאחר שעה קלה, הוא נשק לרשב"א הקדוש ופתח בריקוד-חייו. צלילי תזמורת בעלת מאות נגנים המו באזניו. רגליו הלאות ניתרו מעל לקרקע, ידיו השבריריות השתלבו בזרועותיהם של רוקדים אלמוניים. אמחייה, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. כלליזמרים נוספים הצטרפו. חצוצורות וקלרינטים פילחו את האוויר, מוסיקה שמיימית מילאה את הציניק, גלשה אל הרחוב הקפוא. אל מרחבי היקום וכל עצי היער חוללו עמו. תפוחי האדמה הצוננים התעופפו באחת כאשר התזמורת

יש צורך בביטול גוף החמץ או די בביטול דין החמץ? בין הדברים העמוקים בהם נושאים ונותנים שני האריות, אנו מוצאים את השאלה הבאה: אם ניתן לקיים את מצות "תשביתו" של ביעור חמץ על ידי עירוב חמץ במצה כך, שהחמץ יתבטל במצה מדין "ביטול ברוב". תוכן הספק הוא, האם יש צורך לבטל את גוף החמץ, או שמא די בביטול דינו [ואף שאין מבטלים איסור לכתחילה, לדעת רוב הראשונים דין זה הוא מדרבנן ומדאורייתא קיים מצוות תשביתו].

הגר"מ קלינא כותב במכתבו ("מכתבי תורה" מכתב ק"ח), כי הפקעת דין חמץ מחתיכת לחם על ידי ביטולה ברוב וכדומה, גם היא מהווה קיום דין "תשביתו". כהוכחה לדבריו הוא מביא ראיה מביטול עבודה זרה. כידוע, מצווה לאבד כל עבודה זרה ולכלותה, שנאמר (דברים י"ב) "אבד תאבדו", ובארץ ישראל אף יש לרדוף אחריה ולאבדה מן העולם. והנה, אנו מוצאים בגמרא (מ"ג/ב), שרבי אלעזר הקפר הכריח גוי עובד אלילים לבטל חפץ של עבודה זרה **ולהפקיע** ממנו את האיסור, אך לא להשמידו. ואף שניתן עדיין לדחות כי מדובר בחוץ לארץ, אך ברש"י (נב/ב בד"ה "ניתב", נג/ב ד"ה "מכדי") כתב דברים דומים גם על ע"ז שבארץ ישראל!

מכאן מסיק הגר"מ קלינא: כשאמרה תורה לאבד, להשחית או לבטל דבר מסויים, אין צורך בהעברתו מן העולם דווקא, ודי בביטול דינו. מכאן נסיק כי הפקעת דין חמץ מחתיכת לחם על ידי ביטולה ברוב וכדומה, גם היא מהווה קיום דין "תשביתו".

ההבדל בין אליל לחמץ: אלא, שרבי בית מדרשנו העירו, כי יש לחלק בין חפץ של עבודה זרה לחמץ. שכן, איסור עבודה זרה נובע מהחשבתו של החפץ לאליל, ולפיכך, העובדה שבעל החפץ חדל להתייחס אליו כאליל, נחשבת כקיום מצוות איבוד עבודה זרה, שהרי בכך אבד האליל מן העולם. לעומת זאת, איסור חמץ מתייחס לגופו של החמץ. החמץ עצמו הוא שנאסר, וציווי התורה לבטלו הינו לאבדו מן העולם בפועל.

דף נה/א רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן

ההבדל בין ברכת "אשר יצר" לברכת "רפאנו"

הורו הפוסקים, כי אדם שנפנה לנקביו באמצע התפילה, יברך את ברכת "אשר יצר" לאחר שיסיים את תפילתו ("דרך החיים", ונפסק ב"משנה ברורה" סי' ס"ו ס"ק כ"ג). אולם, הגאון רבי ירוחם הלוי זצ"ל מערער בספרו "בני לוי" (סי' ה') על הלכה זו, שכן, אדם זה כבר התפלל תפילת העמידה ובה תפילת "רפאנו", וממילא כבר יצא ידי חובת ברכת "אשר יצר". פסיקתו זו, מבוססת על ההנחה כי עניין אחד להן, לברכת "אשר יצר" ולברכת "רפאנו".

שתי הנהגות רפואה בעולם: אולם, הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל (שו"ת "נשמת חיים" סי' י') מוכיח, כי ברכת "רפאנו" וברכת "אשר יצר" אינן זהות כלל. לדבריו, שתי הנהגות יש בעולם. האחת, מובאת בסוגייתנו המבארת, כי התורה מכנה את המחלות (דברים כח/נט) "חולים רעים ונאמנים", משום שהקב"ה קובע להן זמן מתי יכנסו אל האדם ומתי יצאו ממנו, והמחלות עומדות בזמנים אלו בנאמנות מוחלטת. ההנהגה הנוספת היא לאותם הזוכים להנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע, הלא היא ההבטחה האלוקית לעם ישראל (שמות טו/כ): "אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך... כי אני ה' רפאך". כלומר, כאשר האדם הולך בדרך התורה, אזי הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא רופאו, ובכוחו לרפאות את החולה קודם הזמן שהשביע את המחלות לצאת הימנו (עיי' תוס' ר"ה טז/א ד"ה "כמאן" שממנו הוכיח כן). זוהי, איפוא, מסיים הגר"ח ברלין זצ"ל, כוונת הברכה "כי א-ל מלך רופא נאמן ורחמן אתה", היינו, "מלך רופא נאמן" - נאמן בזמן השבעת המחלות, ו"רחמן" - אף קודם זמן צאתן מן האדם, לפי השבעתן.

לכל אחת מהנהגות אלו נתקנה ברכה בפני עצמה. על חסד ה' עם בראוי בהנהגת העולם כולו על פי הטבע, נתקנה ברכת "אשר יצר", בה אנו חותמים "רופא כל בשר". ואילו את ברכת "רפאנו" אנו חותמים "רופא חולי עמו ישראל", כלומר, ברכה זו מתייחסת להנהגת הקב"ה עם בני ישראל, שהיא שונה לחלוטין מהנהגתו עם יתר יצורי אנוש, ולפיכך, אין ברכת "אשר יצר" וברכת "רפאנו" זהות בתוכנן.

ברכת "אשר יצר" - לבריאים, ברכת "רפאנו" - לחולים: הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"א סי' ד'), מחדד בהרבה את ההבדל בין ברכת "אשר יצר" לברכת "רפאנו". לדבריו, ברכת "אשר יצר", כלל אינה עוסקת באנשים חולים, כי אם בחכמת הבריאה, כפי שנאמר בתחילת ברכה זו, "אשר יצר את האדם בחכמה", הכוללת את בריאותם התקינה של כל בני האדם, שלא היתה אפשרית לולא "רופא כל בשר". אולם, ברכת "רפאנו" עוסקת באנשים שלקו במחלה, כפי שאנו אומרים בתחילת הברכה "רפאנו ה' ונרפא". אף חתימת ברכות אלו, הוא מוסיף, מלמדת על השוני ביניהן, שהנה, את ברכת "אשר יצר" אנו חותמים "רופא כל בשר", ואילו את ברכת "רפאנו" אנו חותמים "רופא חולי עמו ישראל". כלומר, ברכת "אשר יצר" עוסקת בכל יושבי תבל, וברכת "רפאנו" עוסקת בחולים בלבד.

ניגנה 'הורה'. כל חייו הרהר בעצב, כיצד היתה נראית חתונתו של בנו מחמדו, אילולי אירע מה שאירע. 'הורה' היו רוקדים, בלי ספק, בן יחיד, כל העייה היתה רוקדת איתו יחד. הנה, רבונו של עולם, אני רוקד 'הורה' לכבודך. כל כולי שלך. רק שלך. גופי בער כלהבה. קירות הצינוק נמסו, התאדו להם, ואולם נשפים אדירי נגלה לעיניו. ברוך אתה ה' נתן התורה. חיש מהר הוא חבק את הרשב"א, נשאו בזרועותיו כספר תורה, הנגנים דפדפו באחת בחבורות הניגונים ופצחו בשירי שמחת תורה. המעגלים התרחבו. איש לא נותר לעמוד בצד. הגמרא מובנת, הרשב"א מתוק מדבש.

לפתע. התזמורת נאלמה דום. הנגנים נמלטו על נפשם. קירות הצינוק שבו וסגרו עליו. בני יקירי מה יהא עליו. דמעות רותחות זלגו מעיניו. הוא בכה את כל ארבעים שנות הגעגועים לבנו מחמדו, מרדכ"ה הקטן, תכול העיניים. מעולם לא היה מסוגל לחשוב עליו כעל גבר בגבורין. תדיר היה מעלהו בזכרונו כילד רך, חיך של מלאך, מבט של פיקחון, שיניים קטנות, צחורות, והילוך קופצני. מרדכ"ה, מרדכ"ה. אצבעות חסונות לפפו את כתפיו הרוטטות. רבין. אל תבכה. עוד מעט הכל יגמר. קול עבה ועמוק בקע מגורנו של הסוהר הגברתן שהובילו אל כיתת היורים.

- **תרצה** לקחת איתך את הספר שלך? הוא הביט בדמותו של הסוהר. כתפיים רחבות. תספורת צבאית. שפם קוצן בקפדנות. שפתיים חיוורות. כתם לידה על קצה התנור. עיניים תכלת. מרדכ"ה!!! הוא היה תשוש לחלוטין מריקודו הסוער, וברפיון חושים הוא קרס אל זרועותיו החסונות של הסוהר הנוכח. מים קרים כקרח העירוהו מעלפונו. מרדכ"ה, מרדכ"ה. בני מחמדי. מצאתיך!!! הנה אבא,

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה לוי** ז"ל בן לוי ז"ל
ובנו **יאיר לוי** ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט באדר תשע"ב **תנצב"ה**
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל מרגלית** ז"ל
ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב באדר א' תשס"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידיו
הר"ר **יעקב מרגלית** ומשפ' שיחיו - פרס חנה

הוקדש לעילוי נשמת

מרת **הנטשע פלדמן** ע"ה
ב"ר שלמה אליהו גולדברגר ז"ל
נלב"ע ט"ז באדר תשס"ט **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בנה ידידיו
הר"ר **שלמה פלדמן** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הרה"צ ר' **יעקב מרדכי מרקוביץ** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י באדר ב' תשכ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידיו
הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה זאב קוטלייר** ז"ל ב"ר יעקב ז"ל
נלב"ע י"ז באדר ב' תשס"ג **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

